

Noord-Holland

Alkmaar

Voormalige synagoge, Hofstraat 15, gevelstenen

TEKST

ונתחדש בשנת תקפו לפק
ונתחדש שנית בשנת תרד לפק

VERTALING 'En het werd vernieuwd in het jaar 586 naar de kleine telling.' 'En het werd de tweede keer vernieuwd in het jaar 604 naar de kleine telling.'

OPMERKING De jaartallen verwijzen naar de renovaties van 1826 en 1844.

Amstelveen zie: Amsterdam Buitenveldert/Amstelveen

Amsterdam

NB: Voor Amsterdam is de geografische indeling nader verfijnd in wijken.

Centrum 1

Portugese synagoge, Mr. Visserplein 3, boven de hoofdingang

TEKST בשנת ואני ברב הסדך אבוא ביתך לפ"ק

VERTALING 'In het jaar En ik, door uw grote genade kom ik binnen in uw huis (Psalm 5:8). Naar de kleine telling.'

CHRONOGRAM 432 = 1672, het eerste bouwjaar.

OPMERKING Naar wordt aangenomen bevat het opschrift een zinspeling op naam van rabbijn Ishac Aboab (1605-1693). Zie ook pagina 23-24.

Centrum 2

Nieuwe synagoge, Jonas Daniël Meijerplein 4, boven de hoofdingang

TEKST BOVEN

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל
יעקב ישמח ישראל לפ"ק

VERTALING 'In het jaar Ach, laat uit Zion redding komen voor Israël (Psalm 14:7). Als de Eeuwige keert het lot van zijn volk, zal Jakob juichen, Israël zich verheugen (Psalm 14:7). Naar de kleine telling.'

CHRONOGRAM 512 = 1752, het inwijdingsjaar.

TEKST ONDER זה השער לה' צדיקים יבאו בו

VERTALING 'Dit is de poort voor de Eeuwige waardoor rechtvaardigen ingaan' (Psalm 118:20).

Centrum 3

Beth Hamidrasj Ets Chaim, Rapenburgerstraat 109, aangebracht in de gevel

TEKST 5643 תרמג

Geeft aan het inwijdingsjaar (5)643 = 1883 in Hebreeuwse en Arabische cijfers.

Centrum 4

Schoolgebouw

Vormalige Joodse HBS / Joods Lyceum Maimonides,
Stadstimmertuinen 2, herinneringsplaquette

TEKST **בית ספר זה הוכרז בשנות השואה כליציון יהודי בשנים אלו
התחנכו כ-400 תלמידים ותלמידות רק מחציתם ומוריהם שרדו
תניצ'ב'ה' (=תהי נפשם צרורה בצרור החיים)**

In dit schoolgebouw, door de bezetter in de jaren van de Tweede Wereldoorlog tot Joods Lyceum verklaard, hebben ruim 400 meisjes en jongens in de bloei van hun leven onderwijs genoten. Na de grote vernietiging bleek slechts de helft van de leerlingen en docenten nog in leven. Mogen hun zielen gebundeld worden in de band van het eeuwig stralende licht.

VERTALING (WOORDELIJK) 'Deze school werd in de jaren van de Sjoa tot Joods Lyceum verklaard. In die jaren werden (er) ca. 400 leerlingen en leerlingen onderwezen. Slechts de helft van hen en hun leraren ontkwamen. Moge hun ziel gebundeld worden in de bundel des levens.'
Vgl. I Samuël 25:29.

Centrum 5 – 8

Huizen ten bate van wezen en bejaarden

Vormalig Joods jongensweeshuis, oorspronkelijk Amstel 21,
herinneringsmonument in het playeisel voor het complex van Opera
en Stadhuis

TEKST Deze woorden omlijnen de plaats waar het in 1738 elders in Amsterdam opgerichte Joodse jongensweeshuis Megadle Jethomien sedert 1865 zijn zegenrijk werk deed, totdat in maart 1943 de Duitse bezetter het huis binnendrong en de jongens wegvoerde. Drie verzorgers bleven vrijwillig bij de bijna honderd kinderen op weg naar het vernietigingskamp Sobibor. Niemand keerde weer. Hun gedachtenis zij tot zegen (ז"ל (=זכרונם לברכה))

VERTALING Als vermeld.

OPMERKING Dit is de gebruikelijke formule bij de namen van rechtschape overledenen. De stenen werden gebakken bij Mobach Pottenbakkers, Utrecht, naar ontwerp van Otto Treumann (1919-2001). Overgedragen aan de Gemeente Amsterdam op 7 december 1989.

Centrum 6

Vormalig Portugees-Israëlitisch Oudemannenhuis,
Nieuwe Herengracht 33

TEKST BOVEN DE DEUR **משענת זקנים**

VERTALING 'Steun der ouden.'

CHRONOGRAM 510 = 1750.

TEKST IN DE GEVEL Des hemels gunst bestraalt en zegend en behoed
Die de oude bejaarde lien staag onderhoud en voed

OPMERKING De Hebreeuwse uitdrukking is de naam van een liefdadig genootschap.

De Vereniging van Vrienden van Amsterdamse Gevelstenen verstrekte de volgende informatie: Deze Hebreeuwse en Nederlandse tekststenen zaten tot 1932 in de gevel van Weesperstraat 33, waar in 1751 de broederschap Misj'enet Zeqenim een tehuis stichtte voor behoeftige oude Joodse mannen. In 1794 werd de broederschap eigenaar van het grotere pand Nieuwe Herengracht 33, dat toen als tehuis in gebruik genomen werd. In 1932 zorgde het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap er voor dat de twee stenen uit het te slopen pand in de Weesperstraat ingemetseld werden op de Nieuwe Herengracht. In februari 1943 werden de bejaarde bewoners door de bezetter weggevoerd en kort daarna de teksten op beide gevelstenen door weghakken onleesbaar gemaakt. Het oppervlak werd met een laag cement dichtgesmeerd. In 1995, bij inspectie van de beide stenen bleek dat onder de cementlaag de contouren van de letters nog duidelijk 'leesbaar' waren en gereconstrueerd konden worden. Op 4 mei 1995 werden door het gemeenteraadslid Annemarie Grewel de herstelde stenen hier en in de Nieuwe Kerkstraat onthuld, gerestaureerd dankzij een actie van de Vereniging Vrienden van Amsterdamse Gevelstenen.

Centrum 7

[Joseph] Fernandes Nuneshuis, Nieuwe Kerkstraat 16, gevelsteen

TEKST **ויהי י"י את יוסף ויהי איש מצליח**

Ende de HEERE was met JOSEPH soodath hij een voorspoedigh man was.
Gen: 39.V.2

VERTALING Als vermeld.

OPMERKING Dit huis voor bejaarde Portugees-Israëlitische vrouwen werd gesticht door Joseph Fernandes Nunes (1721-1788). In januari 1943 werden de bewoners weggevoerd en de twee gevelstenen onleesbaar gemaakt. De Vereniging Vrienden van Amsterdamse Gevelstenen verstrekte de volgende informatie: 'Bij een onderzoek in 1994 bleek dat de tekst van de grootste steen (met het Hebreeuws) niet weggehakt was, maar onder een ruim een centimeter dikke laag cement weggesmeerd was. Daarop heeft in maart/april 1995 Jan Hilbers de cementlaag er voorzichtig afgetikt. De tekst, gedeeltelijk in Hebreeuwse karakters, bleek nog redelijk gaaf. Na enkele kleine herstellingen werd de achtergrond in de aangetroffen zandsteenkleur geschilderd en de letters zwart. De resten van de letters [van de weggehakte tekst op de andere steen] zijn niet gerestaureerd, maar met zwarte verf gemarkeerd.' Op 4 mei 1995 onthulde gemeenteraadslid Annemarie Grewel deze steen en die op de Nieuwe Herengracht 33. De restauraties vonden plaats dankzij een actie van de Vereniging Vrienden van Amsterdamse Gevelstenen.

Centrum 8

'Nederlandsch-Israëlitisch Meisjesweeshuis',
Rapunburgerstraat 171 en 169, daklijsten

TEKST OP HUISNUMMER 171 **1861 מעשים טובים**

TEKST OP HUISNUMMER 169 **1889 והניעו בית בבית בשנת תרמט לפ"ק**

VERTALING 171 '621 (De liefdadige genootschappen) Megadle Yetomot
(en) Ma'asim Tovim 1861.'

VERTALING 169 ‘En zij voegden een huis aan een huis toe. In het jaar 649 naar de kleine telling.’

OPMERKING In het meisjesweeshuis Megaddelee Jetomot (Megadle Jethomoth) was ook een school van het genootschap Ma’asiem Toviem (Mangasiem Tobiem) gevestigd. Deze Hebreeuwse namen tesamen suggereren een betekenis als ‘Het grootbrengen van weesmeisjes behoort tot de goede daden.’ Op 10 februari 2003, zestig jaar na de wegvoering van de meisjes en hun begeleidsters, werden door de bewoners de gevelstenen en de belettering op de daken in oorspronkelijke staat hersteld.

Omdat het woord הניעו niet goed is te begrijpen, is er aanleiding om te vermoeden dat er הניעו had moeten staan, geïnspireerd op de woorden in Jesaja 5:8: הַיּוֹ מִגִּיעֵי בַּיִת בְּבַיִת – ‘wee hen die huis aan huis trekken’.

Centrum 9

Zelfstandige gedenksteen

Joods verzetsmonument, Amstel/Zwanenburgwal

TEKST לזכרון לוחמי המחתרת בשנות ת"ש - תש"ה

Ter herinnering aan het verzet van de Joodse burgers, gevallen in 1940-1945 5700-5705

VERTALING (WOORDELIJK) ‘Ter herinnering aan de strijders van de ondergrondse in de jaren 700-705.’

TEKST ENE ZIJDE מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה
את חללי בת־עמי ירמיה (ח' כ"ג)

TEKST ANDERE ZIJDE Waren mijn ogen een bron van tranen, dan zou ik wenen dag en nacht om de gevallen strijders van mijn dierbaar volk. Naar Jer. 8:23

VERTALING (WOORDELIJK) ‘Och dat mijn hoofd water ware en mijn ogen een bron van tranen, dan zou ik bewenen dag en nacht de gevallen van de dochter van mijn volk.’ Jeremia 8:23 is in sommige vertalingen 9:1.

OPMERKING Het ontwerp van het monument is van J.J. Glatt, de uitvoering van Ir. E.M. Glatt.

Centrum 10

afbeelding 23 Jodenbreestraat 16, gevelsteen midden in de voorgevel

TEKST אם אשכחך ירושלה תשכח ימיני

Indien ik u vergete, o Jeruzalem, zo vergete mij mijn rechterhand.

Psalms 137:5

VERTALING Als vermeld.

OPMERKING Deze gevelsteen uit de tweede helft van de 19de eeuw stamt uit de lichteof van het afgebroken pand op deze plaats en is door de inspanningen van gemeenteraadslid E. Agsteribbe en (huidige bewoner) R.P. Regensburg in het voorjaar van 2001 aan de frontgevel van de nieuwbouw geplaatst, na restauratie bij Snoep en Vermeer te Amsterdam. Aan de gevelsteen werd in glas eronder de vermelde vertaling aangebracht.

23

24

Centrum 11

Cafeteria-Lunchroom, Herengracht/Oude Leliestraat, raamopschrift

TEKST Koffie - Falafel - Shoarma

פלאפל - שווארמה

VERTALING Als vermeld.

OPMERKING De namen voor deze twee populaire Israëliisch-Levantijnse gerechten zijn ontleend aan het Arabische fulful – ‘peper’ (-falāfil) en, via het Arabische shāwarma, aan het Turkse çevirmek - ‘omwentelen’.

Centrum 12

De Plantage

Voormalige gebouw Joodse Gemeente Amsterdam, Plantage Parklaan 9, gevelsteen

TEKST

ק ק א (=קהלה קדושה אמסטרדם) JOODSE GEMEENTE

VERTALING ‘De Heilige (Joodse) Gemeente van Amsterdam’

(in afkorting).

OPMERKING Het gebouw had deze functie van 1945 tot 1970. Het heette voor de oorlog: Beis Jisroel. Een andere gevelsteen vermeldt: Hier woonde en werkte Hugo de Vries 1884-1916.

Centrum 13

‘Hollandsche Schouwburg’, Plantage Middenlaan 24, viertalige informatieve tekst aan weerszijden van de ingang

TEKST

הבניין הזה שימש את שלטונות הכיבוש הנאציים בין השנים 1942-1943 כנקודת איסוף ליהודי הולנד המיועדים לגירוש. אלפי גברים, נשים וילדים נשלחו מכאן למחנה מעבר וסטרבורק (WESTERBORK) וממנו אל מחנות ההשמדה. מעטים מהם שרדו. הטיאטרון ההולנדי, שנבנה בלב הרובע היהודי של אמסטרדם בשנת 1892 כמרכז של תרבות ובידור, הפך להיות מקום הרת אסון וכאב. 104.000 יהודים הולנדים נרצחו במחנות ההשמדה הנאצים בתקופת מלחמת העולם השנייה. נכבד את הקרבנות ברגע של דומיה, למען לא יישכח זכרם וזכר תולדות של הבית הזה

VERTALING (WOORDELIJK) ‘Dit gebouw diende de nationaal-socialistische bezettingsmacht in de jaren 1942-1943 tot verzamelpunt voor de Joden van Nederland die bestemd waren voor deportatie. Duizenden mannen, vrouwen en kinderen werden van hier naar het doorgangskamp Westerbork gezonden en van daar naar de vernietigingskampen. Weinigen van hen ontkwamen. De Hollandsche Schouwburg, die gebouwd werd in het hart van de joodse wijk van Amsterdam in het jaar 1892 als een centrum van cultuur en ontspanning, verkeerde in een plaats zwanger van onheil en pijn. 104.000 Nederlandse Joden werden in de nazi-vernietigingskampen vermoord in de periode van de Tweede Wereldoorlog.

Laat ons de slachtoffers eren in een ogenblik van stilte, opdat hun nagedachtenis en de herinnering aan de geschiedenis van dit huis niet vergeten worden.’

Centrum 14

afbeelding 24

Voormalige Bank Lippmann Rosenthal & Co (LIRO) thans ABN-AMRO, Sarphatistraat 47, herinneringsplaque

TEKST // ובבתי כלאים החבאו / והוא עם בזוז ושטוי / הפח בחורים כלם / והוא עם בזוז ושטוי / הפח בחורים כלם / ובבתי כלאים החבאו / והוא עם בזוז ושטוי / הפח בחורים כלם

היו לבז ואין מציל / משסה ואין אמר השב / מי בכס יאזין זאת / יקשב וישמע

לאחור / מיינתן למשוסה יעקב / וישראל לבזזים

(ישעיהו מ"ב, כב-כד)

Een beroofd en uitgeplunderd volk is het, geboeid in kerkers heeft men allen, en in gevangenissen zijn ze opgesloten, tot prooi werden zij en er was niemand die zei: ‘geef terug’.

Wie van jullie stelt zijn oren open, die ernaar luistert en het begrijpt voor de toekomst? Wie heeft Jacob tot plundering uitgeleverd en Israël aan berovers?

Jesaja 42:22-24.

VERTALING Als vermeld.

OPMERKING Aangebracht in 2003.

Negentiende-eeuwse wijken (Oost en Zuid) 1

Synagoge van Vereniging ‘Hulpe Israëls’, Gerard Doustraat 238, gevelsteen boven de ingang

TEKST ח"ק (=חברה קדישא) תשועת ישראל / קומה עזרתה לנו לפ"ק

VERTALING ‘Heilige Broederschap Hulpe Israëls. Sta op ons ter hulpe (Psalm 44:27a). Naar de kleine telling.’

CHRONOGRAM 652 = 1892.

Negentiende-eeuwse wijken (Oost en Zuid) 2

afbeelding 25

Talmoed Torah-school, Tweede Boerhaavestraat 7, in de gevel ingemetseld

TEKST תלמוד תורה

VERTALING ‘Studie van de Tora.’

OPMERKING De uitdrukking תלמוד תורה duidt niet alleen op het concept van religieus gemotiveerde studie van de traditie maar ook op een gemeenschappelijk ondersteunde vorm van onderwijs. De lagere school voor ‘Israëlitische minvermogenen’ ‘Talmoed Tora’ was sinds 1924 in dit Amsterdamse School-gebouw gevestigd.

afbeelding 26 **Negentiende-eeuwse wijken (Oost en Zuid) 3**
Gedenkteken 'Exodus', Pres. Brandstraat 330-334

TEKST על אלה אני בוכיה

VERTALING 'Over dezen ween ik' (Klaagliederen 1:16).

OPMERKING Reliëf in zandsteen door Wessel Couzijn (1912-1984), op initiatief van de kunstenaar zelf in 1950 vervaardigd, postuum op deze plek geplaatst bij wijze van gedenkteken. Een exemplaar in brons (Collectie Rijksdienst Beeldende Kunst) is in bruikleen bij het Joods Historisch Museum. (Mededeling Onno Boers, Amsterdam.)

Zuid-Rivierenbuurt 1

Synagogen

Aron Schuster Synagoge / RAS, Heinzestraat 1-3 / Jacob Obrechtplein
Luifeltekst boven de ingang

TEKST בנה בניתי בית זבל לך / מכון לשבתך עולמים

VERTALING 'Gebouwd heb ik een huis ter bewoning voor u, een ruimte voor u om altijd te wonen' (I Koningen 8:13).

afbeelding 27 *Aan de buitenmuur van nr. 3*

TEKST בשנת אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזוהת
SPR. VIII. 34 פתחי לפ"ק

VERTALING 'In het jaar Gelukkig de mens die naar mij luistert, die waakt over mijn deuren dag in dag uit om de wacht te houden bij mijn deurposten (Spreuken 8:34). Naar de kleine telling.'

CHRONOGRAM 688 = 1928, het jaar van de inwijding.

OPMERKING De gegevens in Van Voolen / Meijer, *Synagogen van Nederland*, p. 58 kunnen naar het bovenstaande gecorrigeerd en aangevuld worden.

Zuid-Rivierenbuurt 2

Synagoge, Lekstraat 61-63

TEKST ושכנתי בתוך / בני ישראל / ולא אעזב אתי / עמי ישראל מלכים א' ו' י"ג
1 Koningen 6:13

VERTALING 'Ik zal te midden van de Israëlieten wonen en mijn volk Israël niet in de steek laten' (I Koningen 6:13).

OPMERKING Het Nieuw Israëlietisch Weekblad van 3 december 1937 berichtte uitgebreid over de plechtige inwijding op 30 november, met ook technische details: 'de vele honderden, zowel Hebreeuwse als Romeinse letters in het gebouw en tegen de gevel, [vervaardigd] door n.v. Metaalgieterij 'Holland', Amsterdam, wier naam ook een bekende klank heeft.' En in een advertentie: 'De witte gevelstenen der Synagoge Lekstraat werden geleverd door Canoy-Herfkens' Steen-fabrieken n.v. Venlo, oudste firma dezer branche in Nederland.'

De Bijbelwoorden op de gevel inspireerden in hetzelfde nummer van het NIW Joseph Gompers (1899-1945) tot een gedicht op het gebouw in de verwarring van de tijd:

(..)

'Ik kies bij u Mijn woon', heeft God tot ons gesproken,

'En Ik verlaat u niet', hoe 't leed ons ook ontkracht ..

Zie, iedere nieuwe smart baart ons weer nieuwe macht:

Al worden wij belaagd, wij blijven ongebroken.

(..)

Na iedren donkren nacht streeft fier omhoog de morgen

En vreugdebrenghend blijft het blanke Huis van God.'

Zuid-Rivierenbuurt 3

Synagoge Liberaal Joodse Gemeente,
Zuidelijke Wandelweg 41, muurdecoratie

TEKST

שויתי יי לנגדי תמיד / כי מימיני בלי-אמוט
שמרני אל כי חסייתי בך

VERTALING (J. SOETENDORP) 'Ik heb de Heer mij altijd voor ogen gesteld. Omdat Gij zijt aan mijn rechterzijde, daarom wankel ik niet.' 'Behoed mij, God, want ik schuil bij U' (Psalm 16:8 en 1).

CHRONOGRAM 770 = 2010.

OPMERKING Deze tekst op de zomer 2010 in gebruik genomen synagoge is gelijk aan die op het vorige gebouw aan de Jacob Soetendorpstraat (1966-2008). De woorden worden gevormd door witte, ronde, gebakken tegels, die ook als versiering over de hele buitenzijde van het gebouw zijn geplaatst en die herinneren aan de vorm van een davidster. De tekst staat aan de korte kant van het gebouw.

De vorige synagoge had ook twee Tafelen der Wet (לוחות), die boven het gebouw uitstaken en waarop de Hebreeuwse beginwoorden van de Tien Geboden te lezen waren. Ook was er een uitgang bij uitvaarten met לך בשלום – 'ga in vrede' (een foto op achterzijde van: J.F. van Agt, Synagogen in Amsterdam, Den Haag 1974).

Zuid-Rivierenbuurt 4

Sal Meijer, Sandwichshop, Scheldestraat 45,
windschermen aan beide zijden van het terras

TEKST כשר

VERTALING 'Koojsjer': ritueel geoorloofd, volgens joodse spijswetten bereid.

Buitenveldert-Amstelveen 1

Synagoge, Straat van Messina 10, Amstelveen, naast de ingang

TEKST תהלת ה' ידבר פי

VERTALING 'Laat zo mijn mond de lof spreken van de Eeuwige' (Psalm 145:21a).

CHRONOGRAM 5725 = 1965.

OPMERKING Het jaartal bewaart de herinnering aan de noodsoel die rabbijn Ies Vorst in dat jaar aan de Charlotte de Montpensierlaan startte; men verhuisde na verloop van tijd naar een hoekwoning in de Straat van Gibraltar om in 1981 de huidige synagoge aan de Straat van Messina in te wijden.

28

Buitenveldert-Amstelveen 2

Beth Shalom, Zorgcentrum en Verpleeghuis,
Kastelenstraat 80, boven de ingang in het vignet

TEKST **בית שלום**

VERTALING 'Huis van vrede/welzijn.'

OPMERKING Deze naam werd gekozen in de jaren zestig voor het Joods bejaardenhuis dat ontstond door een fusie van Beth Menoecha ('Rusthuis', Plantage Middenlaan) en de 'Joodse Invalide' (Weesperplein, later Portugees-Israëlietisch Ziekenhuis aan de Henri Polaklaan). Op dit adres sinds begin jaren '90.

Buitenveldert-Amstelveen 3

Restaurant H'Baron, Kastelenstraat 110, op een van de ramen

TEKST **כשר**

VERTALING 'Koosjer': ritueel geoorloofd, volgens joodse spijswetten bereid.

Buitenveldert-Amstelveen 4

Laromme, the art of bakery, Kastelentraat 69, boven de ingang

TEKST **בון ז'ור**

OPMERKING Het bedrijf maakt deel uit van de internationale Bon Jour-groep.

Niet meer zichtbaar 1

Synagoge, Nieuwe Kerkstraat 149

TEKST **נדחי ישראל יכנס**

VERTALING 'De ballingen van Jisraëel brengt hij samen' (Psalm 147:2).

OPMERKING Het opschrift dat jarenlang de Nidchei Jisroeil Jechaneis-sjoel (ook wel de 'Russische sjoel') sierde, is verwijderd.

Niet meer zichtbaar 2

Voormalig metaheerhuis, Nieuwe Kerkstraat 127

TEKST **אדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רגו כצוף יצא וימל**

VERTALING 'De mens, uit een vrouw geboren, is kort van dagen en zat van onrust; als een bloem ontspruit hij en verwelkt' (Job 14:1-2a).

OPMERKING Een foto in Jan Stoutenbeek & Paul Vigeveno, *Joods Amsterdam*, 2008, p. 103.

Niet meer zichtbaar 3

De synagoge Linnaeusstraat 107, in 1962 afgebroken,
had op rechterschoorsteenpijp(?) in het metselwerk

TEKST **בית ה' גלך**

VERTALING 'Laten wij gaan naar het huis van de Eeuwige' (Psalm 122:1c).

OPMERKING Een foto in J. F. van Agt, *Synagogen in Amsterdam*, 1974, p. 81.

Bussum

Synagoge, Kromme Englaan 1a
Boven de ingang in het metselwerk de twee Stenen Tafelen (לוחות), waarin Hebreeuwse letters van rechtsboven naar linksbeneden de cijfers 1 tot 10 aangeven.

OPMERKING Verbouw door Jac. S. Baars, 1931.

Enkhuizen

afbeelding 29

Voormalige Synagoge, Zuider Havendijk 23, tekst boven ingang

TEKST נשבעה בטוב ביתך קדש היכלך לפק

VERTALING ‘Wij zullen verzaaid worden met het goede van uw huis, het heilige van uw tempel (Psalm 65:5b). Naar de kleine telling.’

CHRONOGRAM is niet meer aangegeven; het stichtingsjaar was 5551 = 1791.

Begraafplaats, Oranjestraat 20/21 (achter de huizen),
boven de ingang van het metaheerhuis

TEKST וישב העפר עליהארץ כשהיה והרוח תשוב אליהאלהים אשר נתנה

VERTALING ‘En stof keert terug tot de aarde, zoals het was, en de geest keert terug naar God, die haar gegeven had’ (Prediker 12:7).

Haarlem

Joodse begraafplaats, Amsterdamsevaart 278,
bovenaan de stenen zuilen rechts en links van de ingang

TEKST RECHTS אדם להבל דמה

TEKST LINKS ימיו כצל עובר

VERTALING ‘Een mens is als ijle vluchtigheid, zijn dagen als een schaduw die voorbij gaat’ (Psalm 144:4).

Haarlem

Israëliisch restaurant, Spaarndammerstraat 97, op het raam

TEKST ירושלים

VERTALING ‘Jeruzalem.’

Hilversum

Joodse begraafplaats, Vreelandse weg / Gijsbrecht van Amstelstraat
Boven de ingang van het metaheerhuis

TEKST קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו

VERTALING ‘Klein en groot zijn daar gelijk, en een slaaf is vrij van zijn meesters’ (Job 3:19).

Herinneringsmonument, stèle

TEKST זכרון המצבה הזאת ליהודים שנשבו על ידי האכזרים בשנת תש
עד תשה וקבר לא נתן להם

Gedenksteen voor de Joden die in de jaren 1940 – 1945 met onmenselijk geweld werden weggevoerd en geen graf hebben
VERTALING (WOORDELIJK) ‘De herinnering van deze steen is voor de Joden die door de wreedaardigen werden gevangen genomen in het jaar 700 tot 705 en aan wie geen graf werd gegeven.’

Hoorn

Voormalige synagoge, Zeedijk 122 a t/m i, gevelsteen

TEKST אבן מקיר תועק

Deze steen weent van uit de muur

VERTALING (LETTERLIJKER) ‘Een steen die schreeuwt vanuit de muur’ (Habakuk 2:11).

Loosdrecht

Herinneringsmonument, Nieuw-Loosdrechtsedijk 1,
liggende gedenksteen

TEKST 1940-1945

Ter nagedachtenis aan de Joodse kinderen en hun leiders van de Jeugd-Alijah Loosdrecht die in het verzet of in concentratiekampen omkwamen

לזכר הנספים של עליית הנוער בלוסדרכט

VERTALING ‘Ter herinnering aan de omgekomenen van de Jeugd-Alijah te Loosdrecht.’

OPMERKING De herdenkingssteen van witte natuursteen werd op 11 augustus 1987 geplaatst naast het algemene oorlogsmonument. Hij vermeldt 23 namen van een aantal meest Duits sprekende Joodse jongeren, zogenoemde ‘Palestina Pioniers’, die zich in 1939 in het Paviljoen Loosdrechtsche Rade vestigden en die zich – door zich te scholen bij boeren of ambachtslieden in de omgeving – voorbereidden op werk in het Land Israël, de zgn. Hachsjarah (הכשרה).

Medemblik

afbeelding 30

Voormalige synagoge, Gedempt Achterom 43

TEKST גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ד צבאות
ובמקום הזה אתן שלום נאם ד צבאות

Haggai 2:9

VERTALING (OP INFORMATIEBORDJE ANWB) Groter zal zijn de majestueuze verschijning van de tweede tempel, dan die der eerste, aldus zegt de Eeuwige Tsewa’ot. En hier zal ik vrede doen heersten, zo luidt het gezegde van de Eeuwige Tsewa’ot. (Haggai 2:9)

30

31

29

32

OPMERKING Bij de restauratie in 1980-'82 van de in 1808 gebouwde synagoge werd de Hebreeuwse tekst opnieuw aangebracht.

Ouderkerk aan de Amstel

afbeelding 31

Portugees-Israëlietische Begraafplaats,
boven het toegangshek bij de vroegere houten aanlegsteiger

TEKST **כה אמר יי אלהים הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם
מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל**
5376 - 1616

VERTALING 'Zo zegt de Eeuwige G'd: zie Ik open uw graven en laat u uit uw graven verrijzen, mijn volk, en voer u naar het land Israël' (Ezechiël 37:12; vertaling L.A. Vega, *Het Beth Haim van Ouderkerk*, 1979, p. 8)

OPMERKING Op dit onlangs vernieuwde toegangshek voor degenen die per boot aankwamen herinneren de jaartallen aan het jaar van ingebruikname van de begraafplaats.

Overveen

afbeelding 32

Begraafplaats van de Afgescheiden Gemeente 'Adath Jeschurun'
(de 'Neie Kille', 1797),
Tetterodeweg 15, rechts en links van de ingang

TEKST RECHTS **קטן וגדול שם הוא**

TEKST LINKS **ועבד חפשי מאדניו**

VERTALING 'Klein en groot zijn daar (samen). En een knecht is vrij van zijn meester' (Job 3:19).

OPMERKING De muur van de begraafplaats – in beheer bij de Joodse Gemeente Amsterdam – werd geheel gerestaureerd in de zomer van 2010.

Zaandam

De voormalige synagoge, Gedempte Gracht 40, thans ingrijpend verbouwd, had vroeger in de voorgevel een steen met het bouwjaar en de Hebreeuwse tekst van Exodus 15:17